

Programos „**MKČ MENŲ MEDONEŠIS. RAGAUK IR AUK**“
edukacinio užsiėmimo „**PRIEŠ MŪSŲ ERA**“
metodinė medžiaga

parengta ir išleista įgyvendinti 2007-2013 m.
žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto "Mokymasis
visą gyvenimą" VP1-2.2-ŠMM-10-V priemonės "Neformaliojo švietimo
paslaugų plėtra" projektą "Muziejus - mokykla - moksleivis. Muziejų ir
bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas" Europos
socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis.

Parengė: Jolanta Raminta Narkevičienė

Kaunas. 2012

Užsiėmimas derinamas su vidurinėje mokykloje ir gimnazijoje dėstoma istorijos, literatūros ir meno istorijos programa.

Tikslas – supažindinti moksleivius su senąją Mesopotamijos, Egipto, Graikijos ir Romos imperijos kultūra (akcentuojant literatūros, raštijos istoriją), menu, buitimi ir dvasinėmis vertybėmis. Praplėsti moksleivių akiratį, padėti jiems suprasti kultūros ištakas ir raidą, ryšį su Vakarų, tuo pačiu ir Lietuvos, kultūra.

Uždaviniai – suteikti informaciją patraukliu būdu, naudojant kuo įvairesnes priemones (praktinės užduotys: rašome senoviniais rašmenimis, pasipuošę chitonais mokomės šokti kaip senovės graikai, surengiame antikinio teatro spektaklį), skatinant diskusijas ir saviraišką.

Trukmė – dvi akademinės valandos (90 min.).

Struktūra:

- Supažindinimas su muziejuje esančia priešistorinio pasaulio artefaktų ekspozicija:
Mesopotamijos kultūra ir raštija 5-10 min.
Senovės Egipto kultūra ir raštija 10-15 min.
- Pažintis su senoviniais rašmenimis ir rašymas „šventųjų paveikslėlių“ raštu, 15 min.
- Senovės Graikijos ir Romos imperijos relikto aptarimas, 10 min.
- Apsirengiame chitonais, 10 min.
- Antikinis teatras, 25-35 min.
- Šokis, 5-10 min.

Supažindinimas su muziejuje esančia priešistorinio pasaulio artefaktų ekspozicija

Mesopotamijos kultūra ir raštija

Mesopotamija (arba Tarpupis) – tai regionas pietvakarių Azijoje tarp Tigro ir Eufrato upių dabartinėje pietryčių Anatolijoje (Turkija), Sirijoje ir Irake. Seniausias upinės, drėkinamosios žemdirbystės civilizacinis regionas, viena iš galimų rašto atsiradimo vietų. Mesopotamijos gyventojai (seniausieji iš jų – šumerai ir akadai) sukūrė rašytinę teisę, pirmieji išmoko atlikti keturis matematikos veiksmus (pridėti, atimti, dauginti ir dalinti), rėmėsi šešiasdešimtaine sistema. Išrado ratą, arklą. Sveikatos simbolis – susivijusios gyvatės. Sugalvojo žvaigždynų pavadinimus, kalendorių.

Miestai-valstybės čia atsirado dar 4-3 tūkst.pr.m.e. Jie tapo savarankiškomis valstybėmis, garbinančiomis skirtingus dievus ir kovojančiomis tarpusavyje. Ypatingą vietą senųjų miestų atsiradime turi miesto religinė, sakralinė funkcija. Įvairiuose šaltiniuose aptinkami vaizdiniai, kad senovės miestas buvo dievų globojama, sakralizuota teritorija. Taip Babilono gyventojai įsivaizdavo, kad jų miestas buvo pastatytas danguje per vienerius metus (Babilonas akadų kalba reiškė Dievo vartai). Kiekviename mieste šumerai statydavo šventyklą – *zikuratą*. Jis simbolizavo laiptus, jungiančius žemę ir dangų. Į pastato viršūnę galėdavo patekti

tik žyniai. Zikuratuose būdavo garbinami dievai. Aukščiausiasis dievas – Anus, žemesnieji – jo vaikai: Enlilis – žemės valdovas, Enkis – vandens, Mardukas – perkūno dievas. Šventyklos buvo ne vien maldos namai. Jose laikydavo grūdus, kitus maisto produktus, žemdirbystės padargus, statybines medžiagas. Čia įsikurdavo ir amatininkų dirbtuvės, gyvulių skerdykla. Kiekviename mieste būdavo mokykla, vadinama lentelių namais. Mokyklai vadovavo lentelių namų tėvas – direktorius, didysis brolis – mokytojas, lentelės sūnūs – mokiniai.

III–I tūkst. pr. m. e. Mesopotamijoje naudota rašto sistemų grupė vadinama dantiraščiu, seniau vadinta kyliaraščiu, pleištarasčiu. Juo užrašydavo šumerų, akadų, hetitų, urartų, senovės persų ir kitų kalbų tekstus. Nuo kitų Senovės Artimuosiuose rytuose naudotų rašto sistemų dantiraštis skyrėsi pirmiausia danties formos ženklais bei horizontaliais ir vertikaliais brūkšneliais.

Ankstyviausias dantiraštis susiformavo apie 2600 m. pr. m. e. iš šumerų rašto kaip savotiškas greitraščio variantas: užuot brėžus linijas molyje greičiau buvo tam tikra tvarka įspausti brūkšnelius. Taip susiformavo ankstyviausias dantiraščio variantas – šumerų dantiraštis.

Kadangi dantiraštis buvo naudojamas 3 tūkstančius metų, jo išvaizda neišvengiamai kito. Ankstyviausias, šumerų, dantiraštis buvo praktiškai ideografinis, nes čia vienas ženklas atitiko vieną sąvoką: t. y. dantiraščio ženklai reiškė atskirus žodžius. Tačiau jau šumerų dantiraščio laikais formavosi idėja, kad tuos pačius ženklus galima naudoti ir pagal fonetinę vertę, nekreipiant dėmesio į jo prasmę. Taip radosi pirmosios silabogramos.

III tūkst. pr. m. e. II pusėje galutinai susiformavo dantiraščio rašymo taisyklės ir struktūra. Smulkiausias dantiraščio elementas buvo **brūkšnys**, kurių egzistavo penkios rūšys: vertikalieji (pvz., DIŠ, "vienas"); horizontalieji (pvz., AŠ); įžambieji nukreipti į viršų; įžambieji, nukreipti į apačią; įspaudas (pvz., U, "dešimt"). Brūkšnių skaičius viename ženkle labai įvairavo. Buvo ženklų, kurie turėjo virš 30 brūkšnių.

Naudojamų ženklų skaičius dantiraštyje palaipsniui mažėjo. Seniausias variantas – šumerų raštas turėjo apie 1,000 atskirų ženklų (skaičiuojant variacijas – apie 1500), XXIV a. pr. m. e. jų sumažėjo iki maždaug 600, o Hetitų dantiraštis ženklų naudojo apie 375.

Dantiraštis – labai sudėtingos struktūros raštas. Didžiausią problemą sukelia tai, kad tas pats ženklas gali būti skaitomas daugybe būdų. Jis gali būti naudojamas ir kaip ideograma (t. y. žodį, sąvoką reiškiantis ženklas) ir silabogramas (fonetinį skiemenį reiškiantis ženklas). Be to, ideograma gali būti tariama šumerų ar akadų kalba. Tas pats ženklas galėjo apimti kelias artimas, sinonimines reikšmes. Pvz., vienas ženklas (KA) galėjo žymėti sąvokas "burna" (*kag*), "kalbėti" (*dug, e*), "balsas" (*gu*), "žodis" (*inim*). Kartais žodžių reikšmes identifikuoti padėdavo ideogramos, kurios nebuvo tariamos.

Dantiraščio įrašai galėjo būti iškalami akmenyje, taip pat rašyti odoje, papiruse, vaško lentelėse, tačiau dažniausiai jie buvo įspaudžiami molio lentelėse. Būtent dėl to susiformavo labai savita dantiraščio išvaizda.

Molio lentelės buvo naudojamos dar minkštos. Paprastai naudotos standartinės stačiakampės 2,5 cm storio lentelės. Tačiau paplitę ir moliniai vinys, cilindro formos dirbiniai. Tai vinies pavidalo objektas su dantiraščio įrašu, kuris įsmeigiamas į šventyklos ar statinio sieną ir liudija, kad statinys yra pašvęstas tam tikram dievui ir yra jo nuosavybė. Panašiais moliniais kūgiais, irgi smeigiamais į sienas, šumerai puošdavo statinių sienas. Lauke kyšančios dalys būdavo nudažomos tam tikromis spalvomis, o kūgiai, susmeigti tam tikra tvarka, sudarydavo iškilas spalvotas mozaikas.

Ženkilai buvo įspaudžiami specialiu nendrinio įrankiu kalamu.

Kalamas – rašymo įrankis

Kadangi molis greitai džiūdavo, dirbti reikėdavo labai greitai. Po to, kai lentelė būdavo išrašoma, ji buvo džiovinama saulėje. Ypač svarbūs dokumentai buvo degami krosnyse ir vėliau archyvuojami, kas leido jiems išlikti tūkstančius metų. Mesopotamijos gyventojai buvo atradę ir dantiraštinę spaudą: tam pagal išdegtą lentelę buvo padaromas molinis "negatyvas", kuris buvo išdegamas ir leisdavo antspaudo principu tiražuoti reikiamą lentelių kiekį. Raštas buvo išimtinai visuomenės elito privilegija, ir juo rašydavo tik specialiai tam apmokyti žmonės – raštininkai.

Buvo galima aprašyti abi lentelės puses. "Knygą" sudarydavo kelios dešimtys ar net šimtai lentelių, kurios buvo numeruojamos. Tokios knygos buvo saugomos gerai, sistemingai tvarkomuose archyvuose ir bibliotekose. Viena didžiausių dantiraščių lentelių bibliotekų buvo Ašurbanipalo biblioteka. Šios bibliotekos griuvėsiuose archeologas H. Rasamas (XIX a.) atrado molines lenteles su *Epu apie Gilgamešą*. Tai poema apie Uruko karalių. Aprašomos karaliaus kovos su pusiau žvėrimi Enkidu, rašoma apie pasaulinį tvaną, apie Gilgamešo kelionę ieškant nemirtingumo paslapties, pasakojama apie apsilankymą pas protėvį Utnapištį.

Plytos su Nabuchodonosoro II titulūra fragmentas. Įrašas akadų kalba. Babilonas. Degtas molis. 604 – 562 m. pr. Kr. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus depozitas

Įrašo vertimas: Nabuchodonosoras, Babilono karalius, Esagilos ir Ezidos puoselėtojas, Nabupolosoro, Babilono karaliaus pirmagimis sūnus.

Nabuchodonosoras II, Nabupolosoro (625–605) sūnus, garsus Babilono karalius, minimas ir Biblijoje (užkariavęs Jeruzalę ir paėmęs visus jos turtus, tarp jų Saliamono šventyklos ir karališkųjų rūmų lobynus), vykdė plačią statybų programą. Daugybės karų ir sukilimų metu Babilonas buvo smarkiai nuniokotas. Nabuchodonosaras tęsė savo tėvo pradėtus atstatymo darbus ir pavertė sostinę vienu iš pasaulio stebuklų. Buvo atstatytos senos šventyklos, iškilio nauji pastatai Babilono dievų garbei. Tiltas ir požeminė perėja sujungė Eufrato atskirtas miesto dalis. Buvo pabaigtos dar Nabupolosoro pradėtos karališkųjų rūmų statybos. Savo žmonai Semiramidei pastatė kabančiusius sodus. Šioms statyboms buvo naudojamos, kaip įprasta Mesopotamijoje, nedegto arba degto molio plytos. Dažnai jose būdavo įspaudžiama Nabuchodonosoro II titulūra. Svarbiausia joje – karaliaus titulas: „Babilono karalius“. Įrašė minimos svarbiausios dievo Marduko šventyklos – Esagila ir Ezida. Pirmoji jų – Babilone, antroji – Borsipoje. Kartu pažymima, kad karalius yra teisėtas sosto paveldėtojas po savo tėvo. Tokio tipo plytos buvo rastos įvairiuose Mesopotamijos miestuose, visų pirma Babilone, iš kur ją ir parsivežė keliautojas M. Šalčius (1890–1940). Pagal kitas geriau išlikusias plytas galima lengvai atkurti pirminį tekstą. Visa plyta galėjo būti maždaug 33 × 32 × 7 cm. dydžio.

Senovės Egipto kultūra ir raštija

Archeologijos duomenys liudija, kad išsivysčiusi Egipto visuomenė egzistavo gerokai anksčiau už vieningos valstybės susidarymą. Tebesitęsiantys kasinėjimai Egipte pamažu keičia mokslininkų požiūrį į Egipto civilizacijos kilmę. XX a. pabaigoje archeologai aptiko įrodymų, kad pietvakariniame Egipto krašte, netoli sienos su Sudanu žmonės gyveno 8000 pr. m. e. Archeologijos mokslo duomenimis, dabartiniame Egipte žmonės Sacharos dykumos oazėse gyveno dar prieš 12 000 metų. Prieš 10 000 metų jie sukūrė aukšto lygio civilizaciją. Į Nilo slėnį pirmieji žmonės pradėjo keltis VI tūkstantmetyje pr. m. e. Pirmoji Nilo kultūra susiklostė prieš 7000 metų.

Derlingasis Nilo slėnio dirvožemis davė pradžią Egipto – civilizacijai, kuri atsirado prieš 5000 metų ir išsilaikė daugiau kaip 3000 metų. Egiptiečiai savo kraštą vadino Keme – „juoda žemė“ (Juodasis Egiptas), toks pavadinimas tikriausiai atsirado dėl to, kad potvynių metu ant krantų nusėdęs dumbblas buvo tamsios spalvos. Nilo vandenys tamsų jo pakrančių dirvožemį padarė našų ir užtikrino Egipto civilizacijos klestėjimą. Ilgą laiką Egipto istorija nesikeitė. Šalį valdė faraonai, padedami viziriais vadinamų pareigūnų, kurie rinko mokesčius ir teisėjavo. Egiptiečiai garbino daugybę dievų ir tikėjo, kad mirę nueis į pomirtinį pasaulį. Faraonai statėsi prašmatnius kapus, didingas piramides. Egiptiečiai pažino trupmenas, mokėjo keturis aritmetikos veiksmus. Kasant kanalus, skirstant laukus sklypais, tekdavo matuoti plotus ir kampus, taip atsirado geometrija.

Stebėdami gamtos reiškinius, egiptiečiai patyrė, kad prieš potvynį žvaigždžių padėtis kasmet būna tokia pati.

Iš tų stebėjimų atsirado pirmosios astronomijos žinios. Egiptiečiai skyrė planetas nuo žvaigždžių, žvaigždes jungė į žvaigždynus. Metus dalino į 12 mėnesių po 30 dienų. Atliekamos 5 dienos buvo laikomos šventėmis ir nepriskiriamos nė vienam mėnesiui.

Mumifikuodami lavonus, egiptiečiai gerai susipažino su vidine žmogaus kūno sandara, o tai padėjo gydyti ligas. Jie neblogai išmanė kraujo apytaką, mokėjo atlikti kai kurias operacijas, plombuoti dantis; iš chirurgijos srities ypač garsėjo Egipto akių gydytojai. Egipto gydytojai buvo laikomi geriausiais tų laikų medikais visame senovės Rytų pasaulyje. Tačiau Egipto medicina, nepaisant aukšto tiems laikams lygio, neišvengė ir keistenybių. Tai atsispindėjo gydant tas ligas, kurių kilmės gydytojai nežinojo. Tada buvo gydoma magija, burtais, užkalbėjimais, pikty dvasių išvarymu ir t. t.

Egipte buvo statomi faraonų rūmai, bet jų iki mūsų laikų neišliko, nes jie buvo statyti iš medžio, kadangi laikinam žemės būstui, egiptiečių manymu, nevertėjo gadinti tvirtų medžiagų. Svarbiausias dėmesys buvo skiriamas „amžinybės būstui“, kuris buvo statomas iš tvirto akmens. Iš tokio pat akmens buvo statomos šventovės, obeliskai, milžiniškos statulos. Apdailai buvo naudojamas auksas, sidabras, varis. Prie šventovių įėjimų buvo statomi tvirti bokštai, į kuriuos tiesėsi sfinksų (liūtų, žmonių galvomis), alėjos. Sfinksai saugojo mirusiųjų ramybę bei simbolizavo faraonų valdžią bei išmintį. Šventovių sienos buvo išmargintos įvairiaspalviais bareljefais ir hieroglifais, pasakojančiais apie faraonų žygdarbius. Piešiniai egiptiečių mene buvo sumanyti kaip tikrovės antrininkai ir skirti pomirtiniam gyvenimui. Vadinasi, ne tam, kad į juos būtų žiūrima ir jais gėrimasi. Tai buvo menas amžinybei.

Jau 3 t-metyje prieš Kristų prie faraonų rūmų buvo įkurta mokyklų, kuriose mokėsi būsimieji raštininkai. Vėliau prie šventyklų įsteigtos žynių mokyklos, prie valstybinių įstaigų – tarnautojų mokyklos. Mokyklas lankė 5-16 m. Berniukai; nuo 12 m. Mokiniai galėjo dirbti kanceliarijose. Pamokos prasidėdavo anksti ryte, baigdavosi vėlai vakare. Drausmė mokyklose, ypač raštininkų, buvo griežta, dažnai taikytos fizinės bausmės. Buvo mokoma skaityti (dažniausiai skaitydavo visi kartu), rašyti, skaičiuoti, gimnastikos, plaukimo, gero elgesio taisyklių. Žynių mokyklų mokiniai mokėsi sudėtingų hieroglifų, raštininkų mokyklose vartojo supaprastintus (hieratinius) rašmenis, kurie vėliau pakeitė hieroglifus. Rašė plona nendrine lazdele juodais dažais (raudonais pradėdavo naują pastraipą), iš pradžių ant molinių indų šukių ir klinties nuolaužų, kai išmokdavo rašyti – ant papiruso ritinio. Daug laiko buvo skiriama praktinėms užduotims (apskaičiuoti lauko plotą, darbo jėgą, reikalingą tam tikram darbui atlikti ir pan.). Būsimieji žyniai mokėsi religijos, astronomijos, medicinos. Aukštuomenės vaikai mokėsi karo mokyklose, kurios rengė karo vadus. Paprastų žmonių ir vergų vaikai mokyklų nelankė, pagrindines žinias ir darbo įgūdžius jie įgydavo iš savo tėvų.

Svarbiausi įvykiai žymėti ir fiksuoti metraščiuose (pvz., Palermo akmuo), faraonų žygiai ir pergalės aprašyti analuose. Pirmosios bibliotekos, molio lentelių arba papiruso ritinių saugyklos, atsirado 3 tūkstantmetyje prieš Kristų. Senovės Egipto mokslas ir kultūra turėjo didelę įtaką antikos ir Europos kultūrai.

Egipto literatūra – tai tekstai, įrašyti piramidžių, šventyklų sienose, ant sarkofagų, indų ir papirusų hieroglifais ar kitais rašmenimis. Buvo užrašinėjamos pasakos, kuriami biografiniai veikalai, religiniai

tekstai, filosofinė poezija, himnai. Seniausi raštijos paminklai datuojami 3 tūkstantmečio pr.Kr. pradžia. Daugiausia išliko tekstų, susijusių su mirusiųjų kultu: užkeikimų rinkinių, aukojimo formulių, maldų. Jie išraižyti ant piramidžių sienų, įrašyti ant papirusų, kurių ritinėliai buvo dedami į karstus: *Piramidžių tekstai* (Senosios valstybės laikotarpis), *Sarkofagų tekstai* (Vidurinės valstybės laikotarpis), *Mirusiųjų knyga* (Naujosios valstybės laikotarpis).

Hieratinio papiruso fragmentas iš „Mirusiųjų knygos“. Vakarų Tėbai. XIII a.pr.Kr. Papirusas, tapyba.

„Mirusiųjų knyga“ – tai senovės egiptiečių magiški tekstai, surašyti papiruso ritiniuose arba drobinuose mumijos raiščiuose. Jie buvo paliekami mirusiesiems, kad padėtų įveikti dausų pavojų pomirtiniame pasaulyje ir pasiekti palaimingus nendrių laukus, dangiškąjį Egiptą. Tai maldų ištraukos, kurias galima pavadinti užkeikimais. Egiptiečiai šiuos tekstus vadino „Ištarmės apie išėjimą į dieną“. Tekstai reiškia perėjimą iš tamsos į šviesą, kartu su Saule pakilti iš pomirtinio dausų pasaulio tamsybių ir atgimti dvasiniu pavidalu. Knygą sudarydavo žyniai, brangiai parduodavo, todėl ją galėjo nusipirkti tik turtingi žmonės. Seniausios buvo labai trumpos, o vėliau atsirado ilgų, iki 40 metrų ilgio.

Amuno ir Izidės šventyklos dainininkės Šemait-Imen-Per-Heru sarkofagas. Luksoro apylinkės. XI-IX a.pr.m.e. Medis, tapyba.

Išdekoruotas hieroglifais ir dievų atvaizdais. Egiptiečiai tikėjo, kad piešiniai ir rašmenys – „šventieji paveikslėliai“, yra dievų atsiųsti ir turi magišką galią. Todėl dievų atvaizdai ir surašytos juos šlovinančios maldos apsaugo ir prišaukia dievišką malonę. Ant sarkofago šonų pavaizduotos aukojimo scenos: priešais sėdinčią Dievybę, kuri visada vaizduojama didesnė už žmogų, stovi stalas, ant kurio sudėtos aukos ir tupi paukštis su žmogaus galva – tai mirusiojo siela Ba, atnašaujanti aukas.

Labai svarbu buvo įrašyti sarkofage palaidoto žmogaus vardą, kurį kaip ir kūną reikėjo išsaugoti amžiams.

Udžarenės sarkofago dangtis. Deir-al-Bachris. VII-VI a.pr.Kr. Medis, tapyba.

Žmogaus pavidalo sarkofago dangčio išorinėje pusėje – Udžarenės portretas ir maldos, skirtos dievams. Sarkofago dangčio centre vaizduojamas pomirtinis teismas. Taip pat vaizduojama sparnuota dangaus deivė Nut, virš kurios galvos kartuše (įrėmintoje plokštumoje) hieroglifais įrašytas jos vardas.

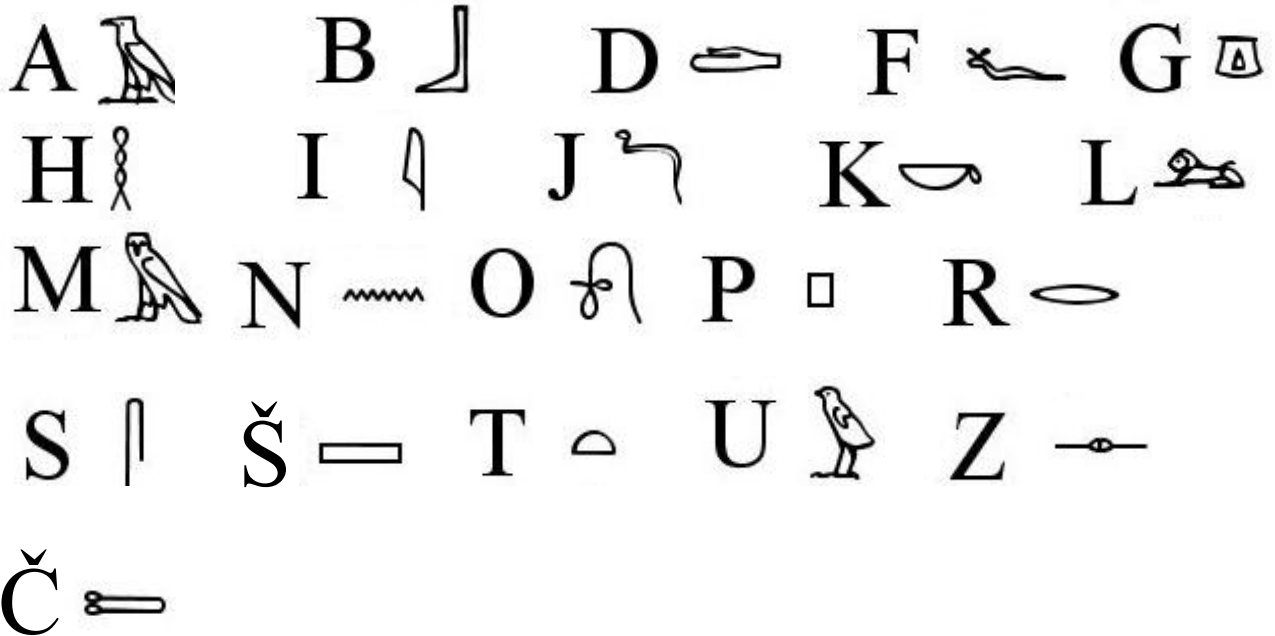
Pažintis su senoviniais rašmenimis ir rašymas „šventųjų paveikslėlių“ raštu

Egiptiečių raštas atsirado IV tūkstantmetyje pr. m. e. pabaigoje. Egiptiečiai rašydavo papiruse arba užrašus kaldavo ant akmens. Egiptiečių rašmenis „hieroglifais“ pavadino senovės graikai. Tai reiškia „šventi paveikslėliai“. Šių rašmenų senajame Egipte randama iš tiesų visur: tokiais įrašais išmargintos šventyklų sienos, kapai, statulos, laidojimo reikmenys. Taigi visa, kas „šventa“, Egipte yra „su paaiškinimais“. Paraleliai, nuo pat I dinastijos atsirado egiptietiškas greitraštis, pritaikytas rašyti specialiai ant papiruso, teptuku, kuris turėjo švelnesnes linijas ir buvo vadinamas hieratiniu raštu. Nepaisant to, kad hieratiniu (o vėliau demotiniu) raštu buvo galima rašyti greičiau, hieroglifai nenunyko, tačiau daugiausia apsiribojo kieta rašymo terpe (t.y. ant akmens). Jie labai mažai kisdami išsilaikė tūkstančius metų. Paskutinis įrašas hieroglifų raštu buvo užfiksuotas Filėje Izidės šventykloje IV a. po. Kr, kai krikščionių imperatorius Teodosijus I įsakė uždaryti visas pagoniškas imperijos šventyklas. Nuo to laiko šiuo raštu nebuvo niekas rašoma ir skaitoma. Senovės egiptiečių rašto likučiai išliko Egipto krikščionių koptų maldose iki mūsų dienų.

Šiuo metu mokslininkams yra žinoma maždaug 800 skirtingų ženklų, kurie sudarė hieroglifų aibę iki Ptolemėjų laikotarpio (332 pr.m.e.). Vėliau jų skaičius labai išaugo ir siekė net 6000. Egiptiečių hieroglifai galėjo būti išdėstomi trimis kryptimis: iš kairės į dešinę, iš dešinės į kairę, arba iš viršaus į apačią (pastaruosiu atveju eilutės galėjo rikiuotis iš kairės arba iš dešinės). Skaitymo tvarka (iš kairės ar iš dešinės) yra nustatoma pagal žmones ir gyvūnus vaizduojančių ženklų kryptį. Jų galvos visada yra atgręžtos į teksto priekį. Taigi, jeigu jie yra atgręžti į kairę, tai reiškia, kad tekstas turi būti skaitomas iš kairės į dešinę.

Ženklų išsidėstymas viename žodyje nebuvo labai griežtai reglamentuotas, ir buvo daugiau estetizuotas - pirmiausia žiūrėta, kad ženklų grupė gražiai atrodytų.

Praktinė užduotis: mokomės kai kurių fonetinę reikšmę turinčių hieroglifų

O dabar, prisimindami, kad Senovės Egipte viską gaubė mistikos ir magijos skraistė, mėginame „Dievo žodžio“ rašmenimis užrašyti magišką palaiminimą, kuris būtinai išsipildys. Visus „palaiminimus“ sudedame į vieną vietą, sumaišome ir kiekvienas mokinys išsitraukia tą, kurį jam skyrė visa regintys Senovės Egipto Dievai ☺

Senovės Graikijos ir Romos imperijos relikvų aptarimas

Persikeliame į kitą svarbų antikinės kultūros židinį – senovės Graikiją ir Romos imperiją.

Tradiciškai antikos istorija (laikotarpis, trukęs apytikriai nuo 1250 m. pr. m. e. iki Vakarų Romos imperijos žlugimo 476 m.) dalijama į senovės Graikijos ir senovės Romos istoriją. Jas sieja daug politikos, ekonomikos, kultūros panašumų. Todėl kai kurie mokslininkai šias dvi savarankiškas antikos dalis sujungė į vieną civilizaciją ir pavadino ją helenizmu (helenizacija, t. y. graikų kalba ir kultūra, kuri plito tarp kitų tautų). Visa antika ir vėlesnė Vakarų civilizacija yra taip paveikta graikų, kad senovės Graikija buvo ir bus joms siektinu idealu.

Savarankiškas graikų laikotarpis truko beveik septynis šimtmečius (XI-IV a. pr. Kr.). Vėliau ant senovės Graikijos griuvėsių įsiviešpatavo pirmiausia Makedonija, paskui Roma. Aleksandras Makedonietis įkvėpimo savo ginkluotiems žygiams ieškojo graikų dainiaus Homero poemose. Jo mokytoju buvo didžiausias visos Helados filosofijos palikimo sistemintojas Aristotelis. Lygiai taip pat graikai veikė ir romėnus. Bendri valstybiniai abiejų tautų interesai, literatūros ir meno, religinių tradicijų panašumai – visa tai leidžia kalbėti apie Romos istoriją, kaip apie helenizmo civilizacijos tęsinį. Vienas iš didžiausių helenizmo nuopelnų žmonijai – jų sukurta abėcėlė, kuri tapo visų vėlesnių Europos raidynų pagrindu. Pavyzdžius matome muziejuje esančioje senovės pasaulio monetų kolekcijoje. Graikai nebuvo abėcėlės išradėjai, jie tik patobulino finikiečių (o gal ir kitų semitų) alfabetą. Jei VIII a. pr. Kr. nebūtų atsiradęs Graikijoje raštas, tai šiandien būtų sunkiau suvokti graikų aukštintas moralines vertybes bei jų religiją.

Didžiulę reikšmę vėlesnei Vakarų kultūrai turėjo graikų filosofai. Šie žmonės nepasitenkindavo mitiniais Žemės kilmės aiškinimais. Jie paneigė religinius aiškinimus, bandė suprasti, kas - tiesa, o kas - ne. Kai kurie

iš jų mokė oratorystės meno. Jie buvo vadinami sofistais (išminčiais). Šioje aplinkoje gyveno ir filosofas Sokratas. Jis domėjosi moralės ir valstybės valdymo klausimais, mokė, kad egzistuoja viena moralė, bendra visiems žmonėms. Sokratą įprasta laikyti graikų filosofijos pradininku. Sokrato mokinys Platonas aiškino, kad valstybę turi valdyti seniausieji ir išmintingiausieji po ilgo atrankos proceso. Platonas įkūrė didžiausią antikos laikų filosofijos mokyklą – Akademią.

Platono mokinys Aristotelis buvo logikos pradininkas, realistas. Ištyręs daugelį to meto valstybių, Aristotelis parašė valstybės mokslo vadovėlį. Jis priėjo išvados, kad geriausia valdymo tvarka yra aukso vidurys tarp aristokratų valdžios ir demokratijos, kurioje dominuoja neapsišvietusios ir lengvai pasiduodančios įtakai liaudies masės. Aristotelio filosofija ir gamtotyra susilaukė didelės šlovės. Nors daugelis jo teiginių buvo klaidingi, iki pat XV a. pr. Kr. Mažai kas abejojo jo mokymu. Kartu su kitais graikų filosofais ir mokslininkais jis paruošė dirvą tolesnei filosofijos ir mokslo raidai, kurią tęsė arabai ir europiečiai.

Graikų mokslas ypač daug pasiekė dviejose srityse: matematikoje ir astronomijoje. Graikai, pvz. Platonas, matematiką laikė mokslo etalonu. Šis mokslas, ypač geometrija, buvo savotiškas egiptiečių mokslo tęsinys. Skaičių mokslas prasidėjo nuo Pitagoro ir jo sektos veiklos VI a. pr. Kr. Pitagoras laikytinas pirmuoju Graikijos, o kartu ir visos Vakarų Europos Mokytoju. Jis savo tiesas ir mintis mokiniams dėstė žodžiu, nieko nerašė ir jokių veikalų nepaliko.

Pitagoras, po 34 studijų metų gimtojoje Samo saloje ir Milete, Egipte pas rytų žynius bei išminčius, tapo nepaprastai išsilavinusiu žmogumi. Jis išmanė įvairias mokslo šakas ir sritis: matematiką, astronomiją, muziką, mediciną, gamtos mokslus ir žinojo visa, kas tik kur nors žemėje buvo žinoma. Atradimais dalinosi su mokiniais. Pirmuosius penkerius metus Pitagoro mokiniai turėjo tylėti, klausyti ir mąstyti. Mokiniai buvo skirstomi į akūsmatikus (klausytojus) ir matematikus, kurių studijų objektai buvo aritmetika, geometrija, astronomija, muzikos teorija. Pitagoras tikėjo, kad pasaulyje veikia harmonijos dėsnis ir stengėsi ugdyti harmoningas asmenybes. Daug dėmesio buvo skiriama maitinimuisi. Mokytojas draudė valgyti mėsą (sielų persikėlimo teorija). Aukodavo dievams tik grūdus, kepinius, vaisius ir kitas bekraujes aukas. Vengė bendrauti su „nešvariais“ žmonėmis – virėjais, medžiotojais. Pitagoras labai vertino muziką, laikydamas ją ir auklėjamąja ir gydančiąja priemone. Susirgusius draugus ir mokinius jis gydė gimnastika, išoriniais vaistais, muzika, pašnekesiais.

Stilai (stylus). Senovės Roma. II a.pr.Kr.

Ekspozicijoje matome stilą – antikos mokykloje naudotą kaulinį „rašiklį“. Vienas jo galas smailas, kitas – su rutuliuku. Mokiniai išraižydavo raides vašku padengtose lentelėse, o paskui viską išlygindavo apvaliuoju galu. Tokio „sąsiuvinio užtekdamo“ labai ilgam.

Poemoje „Dievų kilmė“ Heziodas įtvirtino Homero nustatytą dievų genealogiją, graikų Olimpo hierarchiją. Dievus įsivaizdavo kaip nemirtingus, nežemiško grožio ir stiprybės žmones, kurie laimingai ir nerūpestingai gyvena sau auksiniuose Olimpo kalno rūmuose. Jie nebuvo neprieinami ir priešiški, nuo žmonių juos neskyrė praraja. Dievybių charakteris atsiskleidė per jų globojamas žmogaus veiklos sritis. Dzeusas sergėjo visuomenės teises. Hefaistas tapo kalvių dievu ir globėju. Hermis – keliautojų, diplomatų, pirklių ir vagių dievas. Atėnė – išminties, taikos ir karo deivė, globojo audėjus ir alyvų augintojus. Apolonas – mūzų valdovas, kuris globojo menus. Dionisas – vyno, vyndarystės, ekstazės dievas, teatro globėjas. Artemidė – medžioklės deivė.

Artemidė. Senovės Graikija. Praksitelio (apie 390-330m.pr.Kr.) skulptūros kopija. XIXa.

Graikų skulptorių kūriniams gėrisi visos vėlesnės kartos. Tiesa, iki mūsų dienų neišliko joms gyvybės teikęs spalvingumas. Labiausiai mums nesuprantami šalti, abejingi ir panašūs vienas į kitą jų veidai. Graikų skulptoriai nesistengė veiduose perteikti kokių nors jausmų ar išgyvenimų. Jie siekė atskleisti tobulą kūno grožį.

Artemidė buvo skaistaus mėnulio, medžioklės, laukinių gyvūnų, gydymo, laukinės gamtos, skaistumo ir vaisingumo (vaikų gimimo) deivė, kadangi ji padėjo savo motinai pagimdyti Apoloną. Kaip vaisingumo ir vaikų gimimo deivė ji buvo garbinama daugiausia miestuose. Mergaitės, sulaukusios lytinės brandos, buvo inicijuojamos į Artemidės kultą. Prieš susituokiant jų buvo parašoma sudėti visus skaistumo atributus (žaislus, lėles, plaukų kuokštelį) ant Artemidės altoriaus.

Satyras. IIIa.pr.Kr. (helenistinis laikotarpis) skulptūros kopija. XIXa.

Satyras – pusiau žmonės, pusiau ožiai, gamtos dvasios graikų mitologijoje. Kartais laikomi vaisingumo demonais. Satyras gyveno miškuose ir kalnuose. Jie buvo Dioniso bei Pano palydovai.

Satyras turi žmogaus liemenį ir galvą, tačiau su ragais, ožio kojomis ir uodega, kūnas padengtas kailiu, turi ilgą barzdą. Satyras yra griaunamas ir pavojingos prigimties, tačiau drovus ir bailūs. Jų begalinį vaisingumą simbolizuoja falas. Satyras greitai įsimyli, įžūlūs ir kvailiojantys. Mituose persekioja nimfas ir menades. Jie mielai išgeria, mėgsta vyną, linksmybes, moteris ir vyrus. Klajoja su muzika, dažnai šokdami su nimfomis ar jas persekiodami, keldami siaubą vyrams. Yra labai muzikalūs, groja dūdelėmis, cimbolais, kastanjetėmis, dūdmaišiais.

Krateris (su dionisijos scena). Senovės Graikija, Korintas. 575-550 m.pr.Kr.

Krateris – plačiaangis indas, skirtas vynui su vandeniu maišyti.

Dionisija – Dioniso, vyno, vyndarystės, ekstazės dievo, teatro globėjo garbinimo apeigos. Kadangi netrukus keliausime į senovės graikų teatrą, truputį daugiau dėmesio skirsime šiai dieviškai asmenybei. Pasak legendos, Dioniso motina buvo Semelė, mirtingoji moteris, o tėvas Dzeusas. Dzeuso žmona Hera, pavydžioji ir išdidžioji deivė, sužinojo apie išdavystę, kol Semelė dar buvo nėščia. Hera, pasirodžiusi kaip senė, susidraugavo su Semele, kuri tikėjo, kad jos vyras iš tikrųjų yra Dzeusas. Hera apsimetusi jog netiki tuo, pasėjo abejonės sėklą Semelės mintyse. Smalsioji Semelė pareikalavo iš Dzeuso, kad šis pasirodytų savo dieviškuoju pavidalu. Nors Dzeusas maldavo Semelės to neprašyti, bet ji buvo užsispyrusi, ir Dzeusas sutiko. Mirtingieji pamatę tikrąjį dievo pavidalą miršta, ir Semelė numirė. Dzeusas išgelbėjo embrioninį Dionisą, įsiūdamas jį į savo šlaunį. Po kelių mėnesių gimė Dionisas. Kai Dionisas paaugo, atrado vyną ir jo išgavimą, jo saldžiausias sultis. Tada jis keliavo po Aziją mokydamas žmones vyno kultivavimo, gaminimo meno.

Dioniso garbei senovės Graikijoje buvo rengiamos iškilmės, vadinamosios dionisijos [gr. Dionysia]. Šventės dalyviai, apsirengę ožkenomis, vaizduodavo satyrus — Dioniso palydovus, choras atlikdavo ditirambus. Buvo švenčiamos keturis kartus per metus (mažosios, lenėjos, antesterijos, didžiosios). Graikų teatras, laikomas teatro pradininku, buvo rengiamas Didžiųjų dionisijų metu ir buvo skirtas Dioniso garbei. Šios dionisijos vykdavo kovo – balandžio mėnesiais. Būtent tuo metu, kai baltai šventė Jorės šventę, keltai ir germanai – Belteino naktį.

Graikų gyvenamieji namai buvo kuklūs, tačiau dievų buveinės spindėjo prabanga. Idealiame pastate, paprastai apjuostame kolonomis, turėjo būti išlaikyta harmonija ir pusiausvyra. Žymiausias pastatas Partenonas, deivei Atėnei.

Dievų garbei vykdavo vyrų sporto varžybos. Garsiausios buvo sporto žaidynės Olimpijoje, rengiamas kas keturi metai nuo VIII a. pr. Kr. Nugalėtojai būdavo apdovanojami tik alyvmedžio vainikais, tačiau gimtinėje jie būdavo labai pagerbiami, apdovanojami pinigėmis premijomis. Daugelis Graikijos politinių veikėjų praeityje buvo varžybų Olimpijoje nugalėtojai.

Graikai apskritai mėgo rungtyniauti ir rengdavo ne tik sportines, bet ir dramaturgų, poetų, muzikantų ir kitas varžybas. Mokyklose mokiniai taip pat buvo skatinami pasirodyti, išsiskirti, lenktyniauti.

Graikai sukūrė teatrą. Vyras, apsirengęs ožių kailiais, pasakodavo mitus-padavimus apie tai, kaip atsirado pasaulis su dievais, žmonėmis ir gamtos reiškiniais. Poetai šioms šventėms ėmė kurti pasakojimus-dramas.

Romėnai nesirūpino naujų idėjų kūrimu, daugiausia naudojos parengtomis, paskolintomis iš Rytų kraštų arba iš graikų. Pasinaudojo graikų architektų laimėjimais ir patys gerokai patobulino statybos meną. Miestų aikštėse ir gatvėse imperatorių garbei iškildavo triumfo arkos. Vienas žymiausių romėnų architektūros šedevrų – Panteonas.

Didžiausias romėnų skulptūros laimėjimas – portretinės statulos ir biustai.

Augustas Gajus Julijus Oktavijus (63 m.pr.Kr.-14). Senovės Romos imperatorius. Ia. skulptūros kopija. XIXa.

Skulptoriai ne tik tiksliai atvaizduodavo žmogaus veido bruožus, bet ir atskleidavo charakterį. Skulptūra turėjo šlovinti ir aukštinti imperatorius. Skulptoriai vaizdavo juos it dievus, milžinus, mitų herojus.

Romos kultūra plačiai paplito ne tik Italijoje, bet ir visoje didžiulėje imperijoje. Lotynų kalba vartota net nutolusiose nuo Romos šalyse. Lotynų raidyną vartojo daugelis tautų, tarp jų ir Baltijos šalys. Šiandien naudojamas kalendorius taip pat sudarytas Romoje. Daugelyje kalbų išliko lotyniški mėnesių pavadinimai. Lukrecijaus, Vergilijaus ir kitų Romos rašytojų kūriniai padarė didžiulę įtaką Europos literatūros raidai.

Antikinis teatras

Dabar mūsų laukia kelionė į antikinį teatrą. Keturis lankytojus aprengiame chitonais (tradiciniais senovės graikų drabužiais). Pavyzdys – Artemidės skulptūra, kur deivė pavaizduota dėvinti medžioklei tinkantį patrupintą vyrišką chitoną.

Iškilinga procesija kyla aukštyn, į Olimpą (XII salė antrame aukšte), kur visų laukia senovės graikų dievai.

Nesas ir Dejanira. Peter Paul Rubens mokykla. Zygenas, Vestfalija 1577-1640, Antverpenas.

Čia suvaidinsime šių dieviškų asmenybių gyvenimo scenas. Prieš pradėdami spektaklį, trumpai aptariame svarbiausius antikinio teatro bruožus.

Teatras suvokiamas kaip tam tikras pastatas. Teatro statinys būdavo be stogo. Senąjį teatrą sudarė 3 dalys:

1. Apvali aikštelė – *orchestra*, ten dainuodavo choras, tai buvo būtina dramos dalis;
2. Skėnė – ji buvo už orchestros;
3. Kalvos šlaitas, ten buvo sustatyti suolai. Teatras talpino iki 30 000 žiūrovų.

Graikų drama atsirado VI a. pr. m. e. iš dievo Dioniso švenčių apeigų, gamtos atgimimo apeigų. Teatras buvo ne pramoga, o šventas reikalas. Šitai atėniečiai pagerbdavo Dionisą. Giedant buvo prašoma dievų malonės. Pradžioje buvo ritualas, daina, giedodavo ditirambas Dionisui. Iš ditirambų kilo choras. Vėliau atsirado korifėjus, kuris užmezgė pokalbį su choru. Choro dalyviai giedodavo giesmes apsirengę ožių kailiais. Iš to kilo tragedijos pavadinimas (tragedija - ožių daina). Vėliau šalia choro atsirado ir aktorių teatrai. Iš Dioniso švenčių kilo ir komedija.

Antikos teatre vaidino tik vyrai. Jie vaidindavo ir moteris, kadangi moterims būdavo draudžiama vaidinti. Aktoriai būdavo su kaukėmis, kurios dengė visą galvą, apsirengę spalvingais chitonais, su aukštu apavu, kad atrodytų įspūdingiau.

Vaidinimus organizavo valstybė, kuri ruošdavo dramų rašymų konkursus. Šventės metu rungdavosi trys kūrėjai. Kiekvienas iš jų turėjo sukurti po tris tragedijas ir vieną linksmą pjesę. Kiekvieno dramaturgo kūrybai buvo skiriama po vieną dieną.

Komisija spręsdavo, kas geriausiai pasirodydavo. Ją sudarė dešimt žmonių – po vieną iš kiekvienos apygardos. Vaidinimai vykdavo visą dieną. Iš pradžių scenoje vaidindavo vienas aktorius, po to jų daugėdavo.

Dabar pasidaliname vaidmenis: korifėjus, Heraklis, jo žmona Dejanira, kentauras Nesas ir šauklys. Chitonais aprengti moksleiviai išsidalina kaukes. Kiti moksleiviai atlieka choro vaidmenį – garsiai reiškia emocijas (džiūgauja dėl Heraklio žygdarbių sėkmės, rauda dėl herojų žūties).

Korifėjus skaito pasakojimą, artistai stengiasi suvaidinti tai, ką girdi.

NESAS IR DEJANIRA

Heraklis ir jaunoji jo žmona keliavo iš Kalidono į Trachinę pas didvyrio draugą Kėjiką. Tai buvo pavojingiausia kelionė, kokią tik Herakliui kada teko įveikti.

Kai jie atvyko prie Euėno upės, sutiko čia Kentaurą Nesą, kuris už atlyginimą pernešdavo keliautojus per upę ant rankų ir sakydavosi šią teisę gavęs iš dievų už savo sąžiningumą.

Pačiam Herakliui žinoma nereikėjo Neso pagalbos. Galingais žingsniais jis perbrido upę vienas. Bet Dejanirą davė pernešti į kitą krantą kentaurui.

Nesas užsikėlė Heraklio žmoną ant pečių ir žvaliai įsibrido į vandenį. Bet, vidury brastos, moters gražumo apkvaišintas, jis įsidrąsino paliesti ją savo nedora ranka.

Dejanira ėmė šauktis pagalbos. Heraklis, jau išlipęs ant kranto, atsisuko. Pamatęs, ką daro tas šiurkščiaplaukis pusžmogis, didvyris, ilgai nesvarstydamas, išsitraukė iš strėlinės sparnuotą strėlę ir paleido ją į Nesą, jau belipantį su savo auka į krantą.

Strėlė, pataikiusi į nugarą, išlindo per krūtinę.

Dejanira išsisuko iš žemėn kniumbančio kentauro rankų ir jau buvo bebėganti link savo vyro.

Tačiau besibaigęs Nesas, ir mirdamas galvojęs, kaip čia atkeršijus, pasišaukė ją atgal ir sako:

– Paklausk mane, Enėjo dukra! Tu esi paskutinė, kurią aš nešiau. Taigi patikėsiu tau vieną paslaptį, tik tu daryk, kaip pasakysiu. Susisemk tą šviežią kraują, kuris ką tik išbėgo iš mirtinos žaizdos, kur styro į mano kūną įsmigusi strėlė, užnuodyta Lernos gyvatės seilėm. Kraujas yra visai sukresėjęs ir lengvai paimamas. Jis padės tau apžavėti savo vyrą. Jei tu nudažysi tuo krauju savajam apatinius marškinius, tai jis niekuomet nemylės jokios kitos moters labiau už tave, kad ir kažin kokia jam pasitaikytų.

Palikęs Dejanirai šį apgavikišką testamentą, kentauras iš karto nusibaigė nuo užnuodytos žaizdos.

Dejanira, nors ir neabejojo, kad vyras ją myli, vis dėlto pasielgė taip, kaip Nesas patarė – susipylė kraują indan ir saugojo jį, neprasitardama Herakliui, nes tasai tuo metu stovėjo per toli ir nematė, ką ji daro.

PASKUTINIS HERAKLIO ŽYGIS

Paskutinis Heraklio žygis buvo prieš Euritą, Euchalijos karalių, ant kurio seniai griežė apmaudą už tai, kad šis atsisakė leisti už jo savo dukterį Jolę. Surinkęs didelę graikų kariuomenę didvyris apgulė miestą ir netrukus nugalėjo: aukštą pilį sutrynė į dulkes, karalių ir jo sūnus nužudė, miestą sunaikino.

Jolę, vis dar jauną ir gražią, Heraklis paėmė į nelaisvę.

Dejanira susirūpinus laukė žinios iš savo vyro. Pagaliau nuaidėjo rūmais džiaugsmo šūksniai – atlėkė atpleškėjo šauklis:

– Tavo vyras, kunigaikštienė, gyvas. Jis paržygiuoja laimingai nugalėjęs, tik šiek tiek užtruko, nes nori Eubojos kyšulį sudeginti Dzeusui padėkos auką. Tavo vyras prašė pasakyti, kad visus belaisvius turi pagloboti.

Dejanira liepė su belaisviais elgtis kuo gražiausiai, o labiausiai gailėjo mergaitės Jolės, kol šauklis, apsidairęs, ar niekas nemato, pakuždėjo:

– Tavo vyra Heraklis vien dėl šios mergaitės sugriovė Oichalijos pilį. Tai Jolė, Eurito duktė. Heraklis buvo ją karštai pamilęs dar tada, kai tavęs net nepažinojo. Ne kaip vergė, o kaip tavo varžovė ji atėjo į šiuos namus. Tatai išgirdus Dejanira ėmė gaudžiai raudoti. Paskui liepė palaukti, kol ji už tą gausų belaisvių būrį paruošianti tinkamą dovaną.

Toli nuo ugnies, kur nepasiekia joks šviesos spindulėlis, slaptoj vietoj Dejanira laikė kentauro Neso žaizdos užnuodytą kraują. Ji nuskubėjo į tą kambarį ir, pasislėpus, išdažė balto ėriuko kailio kuokšteliu, pamirkytu to apkerėto tepalo, brangius apatinius marškinius, skirtus Herakliui.

Raudonai nudažytą drabužį gražiai sulankstyta įdėjo dėžutėn ir uždarė. Paskui pašaukė šauklį ir tarė:
– Nunešk maniškiui šiuos gražius marškinius, mano pačios rankų darbą. Niekas kitas neturi jais vilkėti, tik jis vienas.

Negaišdamas nei valandėlės šauklis išskubėjo su dovana į Euboją, kad kuo greičiau nuneštų žinią aukas dievams atnašaujančiam šeiminkui.

Heraklis Kejanono priekalnėje kaip tik ruošėsi aukoti Dzeusui dvylika jaučių, kai šauklis įteikė jam dovaną. Heraklis tuoj pat užsivilko puošmeną. Ir pradėjo aukojimą. Iš pradžių meldėsi linksmas, džiaugėsi tuo gražiu drabužiu. Tik staiga, kai aukos liepsna ėmė kilti į dangų, jį visą išpylė prakaitas, marškiniai prilipo jam prie šonų, o kojas ėmė traukyti mėšlungis.

Lyg kokios gyvatės ėdamas suriko jaučio balsu ir, stvėręs šauklį už kojos, taip sviedė į jūros bangas. Kad šis tikšte ištiško ir pliumptelėjo į dūžtančias bangas. Visi, kas tik ten buvo, suriko iš siaubo ir ėmė raudoti pamatę tą beprotišką darbą. Bet niekas neišdrįso artintis prie siautėjančio didvyrio. O šis čia puola žemėn, čia vėl pašoka ir taip sukaukia, kad aplinkui atsiliepia visos plikos uolos ir miškingi kalnai.

Sužinojusi, kas nutiko Herakliui, Dejanira miegamajame persivėrė krūtinę dviašmeniu kardu.

Heraklis savo gyvenimą baigė ant Oitos kalno, kaip Delfų orakulo buvo išpranašauta. Jis liepė pasigailėti jo kenčiančio skausmus, suskurti laužą ir užkelti jį viršun ir užkurti tą malkų krūvą. Kai laužas įsidedė, iš dangaus į jį trenkė žaibas ir visa medžių krūva iš karto paskendo liepsnose.

Tada ant jos nusileido debesys ir, griausmui baisia trankantis, nunešė nelaimingąjį aukštyn į olimpą.

O kai visas laužas virto pelenais ir Heraklio draugai prisiartino prie ugnvietės, norėdami surinkti didvyrių palaikus, nerado ten nė vieno kaulelio.

Jeigu lieka laiko ir noro, galime pamėginti sušokti populiarių graikų šokį „sirtaki“ (visi ratu, susikibę rankomis, išmoksta paprastą žingsnelį ir šoka pagal grotuvo įrašą).

Bibliografijos sąrašas:

<http://lt.wikipedia.org/wiki/Mesopotamija> (žiūrėta 2012 03 03)

Juozokienė, Regina. *Lietuva ir pasaulis, kurso konspektas XI-XII klasei. I dalis*. Šviesa, 2006 m.

http://lt.wikipedia.org/wiki/Nabuchodonosaras_II (žiūrėta 2012 03 14)

http://www.ltvirtove.lt/ar_zinai.php?lt=senoves_egiptas (žiūrėta 2012 04 01)

<http://www.mokslai.lt/referatai/konspektas/senoves-egipto-kultura-puslapis5.html> (žiūrėta 2012 04 02)

Visuotinė lietuvių enciklopedija (VLE). Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2006m.

http://lt.wikipedia.org/wiki/Egiptie%C4%8D%C5%B3_hieroglifai (žiūrėta 2012 04 10)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:szTA5AaybssJ:http://www.mokslai.lt/referatai/referatas/19632.html> (žiūrėta 2012 04 25)

<http://www.fructusartis.lt/contents/coid,3188/SENOVES-GRAIKIJOS-MENAS> (žiūrėta 2012 05 02)

<http://alkas.lt/2010/10/15/teatro-istakos-pagoniskuose-kultuose/> (žiūrėta 2012 05 05)

Hartnoll, Phyllis. *Teatras. Trumpa istorija*. R.Paknio leidykla, 1998m.